

I MAART 1938.

AFLEVERING II.

NADRUk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en JAC. P. THIJSSE.

REDACTIE :

Dr J. HEIMANS, AMSTERDAM.

Dr JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE :

Dr J. HEIMANS, MICHEL ANGELO-
STRAAT 41, AMSTERDAM-ZUID.

UITGAVE VAN :

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE :

2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

POSTCHEQUE EN GIRO 15205.

GEM. GIROKANTOOR AMSTERDAM V. 6482.

BANKIERS: INCASSOBANK

(Bijk. Linnaeusstraat).

PRIJS PER JAAR f 6.50 BIJ VOORUITBETALING.

DE GULDEN SPADE.

Dit is de titel van een jubileum-uitgave van de Ned. Heidemaatschappij ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan. Omzwervingen door onze elf provinciën, noemt de schrijver Mr. J. W. van Balen dit boek ook. 't Is een prettig boek, uitstekend verzorgd, van tal van toelichtende foto's en tekeningen voorzien.

Het geeft ons een duidelijk beeld van 't goede, dat tot stand kwam, van de vele veranderingen in ons landschap met behulp van een schare wakkere mannen, die ontegenzeggelijk de economische belangen van het Nederlandse volk met kracht hebben behartigd; het levensgeluk hebben vermeerderd.

„Wij doen ook nuttig werk”, zei me voor enige tijd iemand, die nog al een belangrijke functie bekleedt bij ander, doch soortgelijk ontginningswerk. Uit het hier besproken boek blijkt — indien we 't nog niet wisten —, dat de opmerking ook voor de Heidemaatschappij als juist aanvaard dient te worden.

De keerzijde is evenwel deze: de ontginningsmaatschappijen deden door hare arbeid ook veel moois onherroepelijk verloren gaan; maakten onherstelbare fouten.

Iemand, die met de aard en 't karakter van ons landschap enigszins op de hoogte is, er de zin van weet te vatten, er de veelzijdige waarde van inziet, van nu, van vroeger en in de toekomst, vindt in dit boek ook wel de bewijzen, dat de gulden spade geen gulden arbeid verrichtte op plaatsen, waar nu eenmaal veelzijdige instelling eis is.

We zullen daarop nu niet verder ingaan. We namen de moeite hier en daar een streepje te zetten bij zinnen, die getuigen van een absoluut verkeerde instelling, van een mentaliteit, die oorzaak is geweest, dat er tussen bedoelde maatschappij en de verenigingen voor natuurbescherming, in de achter ons liggende halve eeuw nog al eens enige wrijving ontstond. Een paar van deze zinnen schrijven we hier over; natuurlijk zonder enig commentaar. We menen, dat de schrijver ze beter iets anders had kunnen redigeren; in deze vorm ontsieren ze het boek.

Zo zet het boek in:

„Zelfs een zo dichtbevolkt land als het onze kent grote uitgestrektheden die eigenlijk nergens voor schijnen te deugen” En de schrijver licht toe, dat hij bedoelt: de heidevelden, drassige veenbeddingen, kale plekken van rul stuifzand, lage en waterrijke streken, veenmoerassen, waterplassen met landribbels.

Op blz. 5 lezen we: „Want menige zandverstuiving (leverde) hoogstens een problematisch natuurschoon van woeste verlatenheid op”.

Hoe de schrijver het Drentse hoogveengebied ziet, lezen we op blz. 13:

„aan de Nederlandse zijde (nu) onafzienbare velden met goede gewassen. Aan de Duitse zijde van de grenssteen daarentegen slechts een wildernis van struikgewas en heide, zonder natuurschoon of andere bekoring, en slechts hier en daar een lapje bovenveencultuur”.

De ontginningen in Overijssel in de buurt van Bergentheim, Almelo en Vriezenveen de z.g.n. Weitemanslanden doen dit oordeel uit de pen vloeien (blz. 17):

„En dan te bedenken dat dit alles voor de oorlog slechts rommelland van geringe waarde was”.

„. . . . tot voor kort een morsige landstreek, wier toekomst hopeloos leek. Want de gehele uitgestrektheid bestond uit niets dan moerassige heide en veen van nauwelijks enige waarde”.

Op de volgende blz. heet het aldus:

„Deze Weitemanslanden, tot voor kort een vacuum, dat niet eens landschappelijke bekoring bezat, is thans een smakelijke streek geworden, met frisse boerderijen. Natuurschoon viel hier niet te bederven, want er was werkelijk niets”.

Op blz. 19 meent de schr. dat „een stukje van de heide, zoals deze vroeger was, is gespaard en van een gedenkteken voorzien om den wandelaar in de tegenwoordige lusthof er aan te herinneren dat op diezelfde plek nog niet lang geleden slechts kale leegte hem zou hebben aangegaapt”.

Voor onze uitgevende plassen vindt ge op blz. 38 deze opmerking: „. . . . ook het water behoort tot onze woeste gronden. Vooral wanneer wij zulke halfslachtige terreinen voor ons zien waar ons vaderland nog zo rijk aan is, en die nóch water, nóch land zijn”. „Het merendeel van Nederland's centrale veenpoel” meent de schrijver,

„is zo in de loop der eeuwen uitgeturfd en als plassen en meren blijven liggen”.

Ze zijn dan later bedijkt en drooggemaakt. Door „Leeghwater's genie werden dit dan onze vermaarde polders, wier bodem de diepliggende ondergrond van klei is, waarop al die modderige turfpap oorspronkelijk had gerust”.

Met vele van de opmerkingen, in het gedenkboek geeft de schrijver wel vaak goed weer de mentaliteit die er bij de Heidemaatschappij dikwijls voorzat en die zeer merkwaardige hoekjes in ons land noodlottig is geworden. Op blz. 41 lezen we

Foto N. Linbergen.

Fig. 1. Een zandverstuiving in het Hulshorster Zand.

omtrent de Boornbergumer Petten, die nu verdwenen zijn, dat er ontstaan is „de fraaie geëgaliseerde weide, een typisch Friesch landschap met wijde vergezichten, daar waar oorspronkelijk generlei natuurschoon te vinden was”. — Ja, dat laatste moet ge toch e's even herlezen! En op blz. 42/43 wordt een foto afgedrukt met als onderschrift: „eerste gewas op nieuw ontgonnen gronden in de Boornbergumer Petten.” Dit gewas is . . . een landbouwproduct!

De Friese heide werd „van rommelland tot waardevolle cultuurbodem ge-

maakt". Het Fochtelo-veen is een „boomloos vacuum tussen het Friese dorp Appelscha en het Drentse Veenhuizen".

Tot slot nog een grap; of wat moet het anders wel zijn?!

Luister: „het toeristenbezoek" — 't is in de omgeving van Appelscha! — „draagt natuurlijk bij tot de jonge welvaart, maar een andere soort van gasten is den nieuwen kolonisten veel minder welkom; dat zijn de z.g.n. „kisjeskorels", gelegenheidskramers met allerlei prullige koopwaar, en voor deze bezoekers zijn dan de waarschuwingen bedoeld die men bij de meeste huizen kan lezen: „Tink om de houn"'''.

Ach wat aardig; konden we er de gelegenheidsschrijvers, die over ons Friese landschap komen schrijven, nu ook maar mee buiten onze grenzen houden!

Drachten.

D. DIJKSTRA.

Bovenstaand artikel vinden wij in het tijdschrift „De Natuur in", een lokaal orgaan van een club van oud-leerlingen van een Kweekschool voor Onderwijzers.

Inderdaad Mr. van Balen maakt het wel een beetje bont, maar wij willen hopen, dat hij het niet zoo kwaad bedoelt. Bij het constateeren van tegenstellingen komt men licht tot overdrijving.

Maar ik wil toch nog eens met klem vaststellen dat er geen tegenstelling bestaat tusschen cultuur en natuurbescherming en dat woeste gronden voor ons welbehagen en onze welvaart minstens van even groot belang zijn als het allerbeste, wat de ontginningen ons kunnen opleveren aan „productief terrein".

Landbouw, boschbouw, tuinbouw, veeteelt, visscherij hebben de allergrootste verplichtingen aan de wetenschap, in het bijzonder aan de biologie en de geologie. Wat zou er van terecht komen, indien de geleerden niet onophoudelijk en onverdroten de levensgeheimen naspeurden en ons trouw op de hoogte hielden omtrent erfelijkheid en rassenteelt, omtrent de relaties van plant en dier tot hun omgeving, omtrent al het wonderlijk gebeuren in de „teeltlaag", de bovenste anderhalve meter, de bovenste decimeter van het aardoppervlak, omtrent de ziekten en beschadigingen der gewassen en van het gedierte, om slechts enkele dingen te noemen.

Zonder overdrijving kan men beweren dat de Landbouw, Veeteelt enz. tegenwoordig alleen kunnen bestaan bij de gratie van de biologen en de geologen.

En waar komen die biologen en geologen vandaan? Wel, die „ontkiemen" meeren-deels op de „woeste gronden". Dit is geen kinderachtig propagandistisch of polemisch bedenkselfte, maar de nuchtere waarheid.

Maak maar eens een lijst van onze tegenwoordige professoren in de biologie en de geologie, hun assistenten, directeuren en werkers aan landbouwproefstations hier te lande en in Oost- en West-Indië en ge zult daaronder dozijnen aantreffen, die in hun jeugd in De Levende Natuur vertelden van hun bedrijvigheid in duin en strand, in de plassen, op de heiden, langs de beken, op alle plaatsen in Nederland, waar zij hun levensdrift en weetgierigheid konden verzadigen aan de wilde flora, de wilde fauna, het vrije landschap.

En bekijkt ge de lijst nog eens, dan zult ge er de namen vinden van hen, die onbe-